

RÁKÓCZI FERENC HALÁLA

Két levél Mikes Kelemen, Törökországi levelek című művéből

112.

Rodostó, 8. április 1735.

Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Az Isten árvására téve bennünket, és kivéve ma közüllünk a mi édes urunkot és atyánkot három óra után reggel. Ma nagypéntek lévén, mind a mennyei, mind a földi atyáinknak halálokot kell siratni. (. . .) Ki sem lehet mondani, micsoda nagy sírás és keserőség vagyon itt miközöttünk, még csak a legalábbvalón is. Ítéld el, ha lehet, micsoda állapotban írom ezt a levelet, de mivel tudom, hogy örömet kívánnád tudni, mint esett szegénynek halála, mind téntával, mind könnyhul-latásimmal írom, ha szinte azáltal megszaporítom is keserűségemet.

Úgy tetszik, hogy az utolsó levelemet az elmúlt holnapnak 25-dik napján írtam vala. Azután szegény mind nagy bágyadtságokat érzett, igen keveset, de másként mindent a szokás szerént vitt végben, abban a gyengeségiben is az esztergájában dolgozott első ápriliséig. Aznap pedig a hideg erősen jött reá, és annál inkább meggyengítette. Másnap jobbacskán volt. Virágvasárnap a gyen-geség miatt nem mehetett a templomban, hanem a közel való házból hallgatta a misét. A mise után amely pap odavitte neki a szentelt ágat, térdén állva vette el kezéből mondván, hogy talán több ágat nem fog venni. Hetfűn jobbacskán volt, kedden hasonlóképpen, még a dohánt is megkívánta, és dohányzott. De azt csudálta mindenikünk benne, hogy ő semmit halála órájáig a háznál való rendben el nem mulatott, se meg nem engedte, hogy óérette valamit elmulas-sanak. Mindennap szokott órában felöltözött, ebédelt, és lefeküdt, noha alig volt el, de mégis úgy megtartotta a rendet, mint egészséges korában. Szeredán délután nagyobb gyengeségben esett, és csak mindenkor aludt. Egynehányszor

kérdeztem, hogy mint vagyon, csak azt felelte: Én jól vagyok, semmi fájdalmat nem érzek. Csőtörtökön igen közel lévén utolsó végéhez, elnehezédék, és az Urat magához vette nagy buzgósággal. Estve a lefekvésnek ideje lévén, kétfelől a karját tartották, de maga ment a hálójában. A szovát igen nehéz volt már megérteni. Tizenkét óra felé éjszaka mindnyájan mellette voltunk. A pap kérte tőle, ha akarja-e felvenni az utolsó kenetet? Intette szegény, hogy akarja. Annak vége lévén, a pap szép intéseket és vigasztalásokat mondván neki, nem felelhetett reája, noha vettük észre, hogy eszin van. Azt is láttuk, hogy az intéskor a szeméből könnyhullatások folynak. Végtire szegény ma három óra után reggel az Istennek adván lelkét elaluvék, mivel úgy holt meg, mint egy gyermek. Szüntelen reá néztünk, de mégis csak azon vettük észre általmenetelit, amidőn a szemei felnyíltak. Ő szegény árvaságra hagyta bennünket ezen az idegen földön. Itt irtóztató sírás-rívás vagyon közöttünk. Az Isten vigasztaljon meg minket.

113.

Rodostó, 16. aprilis 1735.

Itt, édes néném, könnyhullatással esszük kenyerünket, és olyanok vagyunk, mint a nyáj pásztor nélkül. Másnap szegénynek a testamentumát felnyitottuk, és elolvastattuk. Mindenik cselédinek hagyott, énnekem ötezer német forintot. Sibrik uramnak is annyit, de mindenikünknek azt a pénzt Franciaországban kellene felvennünk. Mikor vesszük fel, Isten tudja. A vezérnek szálló levelit is elküldöttük, amelyben kéri szegény, hogy bennünket el ne hagyjon. A testet másnap felbontattuk, és az aprólékját egy ládában tévén a görög templomban eltemették. A testet pedig a borbélyok füvekkkel bécsinálták, mert még nem tudjuk, mikor vihetjük Konstancinápolyban. A borbélyok szerint nem kell csudálni halálát, mert a gyomra és vére tele volt sárral, az egész testit elborította volt a sár. Az agya veleje egészséges volt, de annyi volt, mint két embernek szokott lenni; esze is volt annyi, mint tizenkettőnek. A szívet Franciaországban hadta, hogy küldjük. A testet húsvét után egy nagy palotán kinyújtóztattuk, ahol isteni szolgálat volt harmadnapig. Mindenféle embernek szabad volt a testet meglátni, harminc török is volt egyszersmind, aki látta, és kik jól üsmerték szegényt, de mégis nem hiszik, hogy megholt, hanem azt hirdetik, hogy titkon elment, és mi mást öltöztettünk fel valakit helyében. Bár igazat mondanának! Tegnap az istenszolgálat után a testet koporsóban zártuk, és egy kis házban tettük, ahol leszen mindaddig, még szabadság nem lesz, hogy Konstancinápolyban vihessük . . .